

Sygn. akt I C 607/08

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 12 lutego 2015 r.

Sąd Okręgowy w Warszawie I Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący:	SSO Jacek Bajak
Protokolant:	Piotr Brodowski

po rozpoznaniu w dniu 21 stycznia 2015 r. w Warszawie

na rozprawie sprawy z powództwa K. i S-ka sp. z o.o. w P.

przeciwko Skarbowi Państwa - Ministrowi Gospodarki

o zapłatę

I. zasądza od Skarbu Państwa – Ministra Gospodarki na rzecz K.

i S-ka sp. z o.o. w P. kwotę 240 809 zł (dwieście czterdzieści tysięcy osiemset dziewięć złotych) z odsetkami ustawowymi od dnia 13 lutego 2015 r. do dnia zapłaty;

II. w pozostałej części oddała powództwo;

III. rozstrzygnięcie w przedmiocie kosztów postępowania pozostawia referendarzowi sądowemu, ustalając że powód wygrał sprawę w 16 %.

UZASADNIENIE

Pozwem złożonym w dniu 2 lipca 2008 r. K. i S-ka Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w P. (dalej K.) domagała się zasądzenia od Skarbu Państwa – Ministra Gospodarki kwoty 1 215 876 zł wraz z ustawowymi odsetkami od 20 marca 2008 r. do dnia zapłaty, a także kosztów postępowania, wskazując, że na powyższą kwotę składa się wartość gruntu, wartość budynków, maszyn i urządzeń oraz wartość utraconych korzyści za okres od 17 października 1997 r. do 31 maja 2007 r., związana z odebraniem poprzednikowi prawnemu spółki przez Skarb Państwa własności przedsiębiorstwa na mocy aktów administracyjnych, których wadliwość została stwierdzona w odpowiednim postępowaniu.

W odpowiedzi na pozew Skarb Państwa – Minister Gospodarki wniósł o oddalenie powództwa oraz zasądzenie na jego rzecz kosztów postępowania, wskazując na prawdopodobną czasową niedopuszczalność drogi sądowej, a dalej na brak legitymacji czynnej powodowej spółki, niewykazanie zaistnienia i wysokości szkody oraz przedawnienie (odpowiedź na pozew – k. 178-184).

Na rozprawie w dniu 5 grudnia 2008 r. pozwany oświadczył, że nie podtrzymuje zarzutu niedopuszczalności drogi sądowej (protokół – k. 228-230).

W piśmie wniesionym 17 grudnia 2012 r. powódka wystąpiła o zasądzenie na jej rzecz kwoty 1 584 000 zł z odsetkami ustawowymi od kwoty 1 215 876 zł od 20 marca 2008 r. do dnia zapłaty i od kwoty 287 524 zł od dnia rozszerzenia powództwa do dnia zapłaty (pismo – k. 458-459).

Pozwany wniósł o oddalenie powództwa w zmienionym kształcie, kwestionując roszczenie co do zasady i wysokości, a także datę początkową naliczania odsetek oraz podnosząc zarzut przedawnienia (pismo – k. 464-476).

W dalszym toku procesu strony pozostały przy swoich stanowiskach.

Sąd Okręgowy ustalił, że: w roku 1945 w K. (powiat (...)) przy ul. (...) istniały młyn handlowy, młyn gospodarczy, tartak oraz cegielnia, należące do jednego właściciela – spółki (towarzystwa) z ograniczoną odpowiedzialnością działającej pod nazwą K. i S-ka (k. 46-82, k. 200-215).

W dniu 5 listopada 1945 r. ustanowiony został zarząd przymusowy nad przedsiębiorstwem Młyny (...) w mieście K. (k. 21).

Orzeczeniem nr 30 z dnia 24 maja 1948 r. o przejściu przedsiębiorstw na własność Państwa Minister Przemysłu i Handlu objął m.in. przedsiębiorstwo pod nazwą Młyny (...), Tartak i Cegielnia (...) i S. T.. z o.o. z siedzibą w K.. Zarazem zastrzeżono, iż nie mają znaczenia prawnego niedokładności w określeniu nazwy lub przedmiotu przedsiębiorstwa, jeżeli z orzeczenia wynika o jakie przedsiębiorstwo chodzi. Przejęcie nastąpiło z dniem 26 czerwca 1948 r. na podstawie ustawy z dnia 3 stycznia 1946 r. Przedsiębiorstwo zostało objęte przez (...) Zakłady (...) w W. (k. 185-186, k. 480).

Orzeczeniem z 14 kwietnia 1961 r. Minister Przemysłu Spożywczego i Skupu zatwierdził protokół zdawczo-odbiorczy przedsiębiorstwa Młyny (...), Tartak i Cegielnia, K. i S-ka Tow. z o.o. w K., ustalając, że składniki majątkowe objęte protokołem z dnia 20 października 1949 r., ze zmianami z 20 lutego 1951 r., 20 kwietnia 1951 r. i 13 października 1960 r., zostają przejęte na własność Państwa (k. 22-23).

W protokołach wskazano, iż w skład przejmowanego przedsiębiorstwa wchodziły nieruchomości uregulowane w księdze hipotecznej K., pow. (...), tom XXIII, L. 909, stanowiące parcele o numerach: (...) o pow. 2266 m⁽⁽²⁾⁾ – tartak i młyn gospodarczy, (...) o pow. 1273 m⁽⁽²⁾⁾ – parcela wodna i kanał roboczy, (...) o pow. 1262 m⁽⁽²⁾⁾ – magazyn zbożowy, (...) o pow. 536 m⁽⁽²⁾⁾ – młyn właściwy i magazyn, (...) o pow. 893 m⁽⁽²⁾⁾ – parcela wodna i kanał roboczy, (...) o pow. 745 m⁽⁽²⁾⁾ – ogród, (...) o pow. 800 m⁽⁽²⁾⁾ – budynek mieszkalny. Do przedsiębiorstwa należało wyposażenie budynków, urządzenia, środki transportowe, inwentarz, gotówka, zapasy i zobowiązania, w tym zabezpieczone hipotecznie. Stwierdzono też, że nie był sporządzony protokół w dniu faktycznego przejęcia przedsiębiorstwa w zarząd przymusowy, tj. 26 listopada 1945 r., jednak stan przedsiębiorstwa opisany w dniu 20 października 1949 r. obrazuje stan majątku na dzień 6 listopada 1945 r. (k. 24-45, k. 485-524).

(...), na których prowadzone były dawne przedsiębiorstwa – młyny i tartak – weszły w skład nowo oznaczonych działek ew. nr (...) o pow. 11 m⁽⁽²⁾⁾, nr (...) o pow. 45 m⁽⁽²⁾⁾, nr (...) o pow. 20 m⁽⁽²⁾⁾ – uregulowanych w KW (...); nr (...) o pow. 4 m⁽⁽²⁾⁾, nr (...) o pow. 1006 m⁽⁽²⁾⁾ – uregulowanych w KW nr (...); nr (...) o pow. 6863 m⁽⁽²⁾⁾ – uregulowanej w KW nr (...), nr (...) o pow. 663 m⁽⁽²⁾⁾ – uregulowanej w KW nr (...), nr (...) – uregulowanej w KW nr (...). (...) Młyny Spółka Akcyjna w W. (następca prawny przedsiębiorstwa państwowego (...)) nabyła użytkowanie wieczyste działek nr (...). Decyzja stwierdzająca nabycie prawa użytkowania wieczystego do gruntu dawnej parceli nr (...) o pow. 2263 m⁽⁽²⁾⁾, aktualnie wchodzącej w skład działki nr (...), została ostatecznie uchylona (k. 46-82, k. 87-102, k. 241, k. 277-280, k. 289-293, k. 329, k. 345-354, k. 367-377).

Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością pod nazwą „K. i S-ka” zarejestrowana w K. zmieniła siedzibę na P. (k. 12-20, k. 200-215).

Minister Gospodarki decyzją z 14 marca 2007 r. stwierdził nieważność zarządzenia z dnia 5 listopada 1945 r. o ustanowieniu zarządu państwowego nad przedsiębiorstwem Młyny (...) w mieście K., jak też nieważność orzeczenia Nr 30 Ministra Przemysłu i Handlu z 24 maja 1948 r. o przejęciu na własność Państwa przedsiębiorstwa Młyny (...) i S. T.. z o.o. K. w zakresie młyna gospodarczego i tartaku, a nie stwierdził nieważności tego orzeczenia w części dotyczącej młyna handlowego (k. 46-82).

Decyzją z 10 stycznia 2008 r. Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi stwierdził nieważność orzeczenia z dnia 14 kwietnia 1961 r. w sprawie zatwierdzenia protokołu zdawczo-odbiorczego w części dotyczącej młyna gospodarczego i tartaku oraz odmówił stwierdzenia nieważności tego orzeczenia co do młyna handlowego (k. 83-86).

Wezwaniem skierowanym 12 marca 2008 r. do Ministerstwa Gospodarki K. domagała się wydania nieruchomości położonej w K., stanowiącej działki ew. nr (...), (...), (...), 981/4, (...), (...) i (...), bądź zapłaty odszkodowania z tytułu szkody rzeczywistej i utraconych korzyści związanych z przejęciem nieruchomości i ruchomości przedsiębiorstwa Młyny (...), Tartak i Cegielnia (...) i S-ka T.. z o.o. (k. 150-152). Oświadczeniem z 23 czerwca 2008 r. K. sprecyzowała, że wybiera zapłatę sumy pieniężnej jako naprawienie szkody (k. 153-154).

W nawiązaniu do ww. wezwania i oświadczenia Minister Gospodarki w piśmie z 29 lipca 2008 r. odesłał spółkę (...) na drogę procesu cywilnego (k. 220-221).

Wartość gruntów dawnego przedsiębiorstwa według stanu z dnia 20 października 1949 r. i cen aktualnych wynosiła dla parceli (...) (obecnie w granicach dz. ew. nr (...)) zabudowanej tartakiem i młynem gospodarczym kwotą 178 000 zł. Budynek młyna gospodarczego miał wartość 167 616 zł, tartaku – 131 824 zł, pozostałe budynki pomocnicze, gospodarcze na tej parceli – 317 905 zł. Wartość gruntu dla parceli (...) (obecnie w granicach dz. ew. nr (...)) jako kanału roboczego wynosiła kwotę 128 000 zł, wartość mostów – 173 470 zł. Wyposażenie, maszyny, urządzenia, przypadające na tartak i młyn gospodarczy, miały wartość 239 586 zł, zapasy – 1 012 zł, środki pieniężne – 211 zł (k. 824-1039, k. 1096-1105, k. 24-45, k. 485-537, k. 681-709, k. 763-767).

Powyższy stan faktyczny Sąd ustalił na podstawie wskazanych dokumentów, a także opinii biegłego sądowego M. Z.. Dowody z dokumentów w postaci decyzji administracyjnych, wyroków sądowych, korzystając z materialnej mocy dowodowej wynikającej z treści art. 244 k.p.c., stanowią dowód tego, co zostało w nich urzędowo zaświadczone. Pozostałe dowody z dokumentów posiadały zdaniem Sądu walor prawdziwości, a ich autentyczność nie była kwestionowana przez którąkolwiek ze stron.

W zakresie ustalenia wartości prawa własności nieruchomości i ruchomości należących do przedsiębiorstw spółki (...) Sąd podzielił w całej rozciągłości opinię biegłego M. Z., uznając ją za sporządzoną rzetelnie, zgodnie z postanowieniem Sądu, na poziomie merytorycznym wymaganym od biegłego tej specjalności. Ponadto opinia była jasna i należycie uzasadniona, zrozumiała, wyczerpująca oraz pozwoliła w sposób jednoznaczny ustalić okoliczności wymagające wiedzy specjalnej. Opinia uwzględniała cały udostępniony w toku procesu materiał dowodowy i najbardziej aktualny stan wiedzy, zatem z powodzeniem zastąpiła konsekwentnie kwestionowaną przez stronę pozwaną opinię biegłej K. H..

Sąd meriti nie podzielił tym samym zarzutów do opinii biegłego M. Z. podnoszonych przez stronę pozwaną. Biegły rzeczowo odniósł się do tych uwag, rozwijając argumentację w kwestii doboru metodologii i źródeł, zaś zdaniem Sądu kwestionowanie treści opinii w zakresie, w jakim biegły korzystał z danych o charakterze specjalistycznym nie mogło odnieść skutku w postaci obalenia jej wiarygodności. Znajomość i umiejętność wykorzystania takich informacji jest jednym z powodów powołania w sprawie biegłego. Biegły wskazał też, że przedmiotowe dane źródłowe zostały opublikowane i nie ma ograniczeń w dostępie do nich, a pozwany mógł zweryfikować ich istnienie.

Z uwagi na powyższe Sąd oddalił wniosek pozwanego o uzupełnienie przez biegłego załączników do opinii, jako bezzasadny i prowadzący do przedłużenia postępowania. Samo niezadowolenie strony z opinii biegłego nie uzasadnia także powołania innego biegłego (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 listopada 1974 r., sygn. akt I CR 562/74, LEX nr 7607), bowiem potrzeba taka powinna wynikać z okoliczności sprawy, a nie z samego niezadowolenia strony

z dotychczas złożonej opinii (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 sierpnia 1999 r., sygn. akt I PKN 20/99, OSNP 2000/22/807). Dodatkowo w ocenie Sądu zgromadzony w sprawie materiał dowodowy pozwalał na wydanie merytorycznego orzeczenia, a zgodnie z dyspozycją art. 227 k.p.c. przedmiotem dowodu mogą być jedynie fakty mające dla rozstrzygnięcia sprawy istotne znaczenie.

Sąd Okręgowy zważył, że: powództwo okazało się zasadne w części.

Stosownie do treści art. 417 § 1 k.c., za szkodę wyrządzoną przez niezgodne z prawem działanie lub zaniechanie przy wykonywaniu władzy publicznej ponosi odpowiedzialność Skarb Państwa lub jednostka samorządu terytorialnego lub inna osoba prawna wykonująca tę władzę z mocy prawa. Z kolei w myśl art. 417¹ § 2 zd. 1 k.c., jeżeli szkoda została wyrządzona przez wydanie prawomocnego orzeczenia lub ostatecznej decyzji, jej naprawienia można żądać po stwierdzeniu we właściwym postępowaniu ich niezgodności z prawem, chyba że przepisy odrębne stanowią inaczej. Jednakże w odniesieniu do szkód spowodowanych wydaniem przed dniem 1 września 2004 r. ostatecznej decyzji administracyjnej, której nieważność lub wydanie z naruszeniem prawa stwierdzono następnie decyzją nadzorczą, podstawę odpowiedzialności Skarbu Państwa stanowi przepis art. 160 k.p.a. w brzmieniu obowiązującym do 31 sierpnia 2004 r. W myśl bowiem art. 5 ustawy z 17 czerwca 2004 r. o zmianie ustawy Kodeks cywilny i niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 162, poz. 1692), do zdarzeń i stanów prawnych powstałych przed jej wejściem w życie stosuje się przepisy art. 160 k.p.a. w brzmieniu obowiązującym do dnia wejścia w życie tej ustawy. Jak stwierdził zaś Sąd Najwyższy w uchwale z 31 marca 2011 r. (sygn. akt III CZP 112/10, LEX nr 751460), do roszczeń o naprawienie szkody wyrządzonej ostateczną decyzją administracyjną wydaną przed dniem 1 września 2004 r., której nieważność lub wydanie z naruszeniem art. 156 § 1 k.p.a. stwierdzono po tym dniu, ma zastosowanie art. 160 § 1, 2, 3 i 6 k.p.a. W konsekwencji stwierdzić należy, że w myśl cytowanej uchwały w omawianych przypadkach nie zachodzi konieczność wyczerpania administracyjnego trybu dochodzenia odszkodowania przewidzianego w art. 160 § 4 k.p.a.

Przepis art. 160 § 1 k.p.a. – w brzmieniu relewantnym w niniejszej sprawie – stanowił, że stronie, która poniosła szkodę na skutek wydania decyzji z naruszeniem przepisu art. 156 § 1 albo stwierdzenia nieważności takiej decyzji, służy roszczenie o odszkodowanie za poniesioną rzeczywistą szkodę, chyba że ponosi ona winę za powstanie okoliczności wymienionych w tym przepisie. Z kolei w § 2 tego przepisu ustawodawca postanowił, że do odszkodowania stosuje się przepisy Kodeksu cywilnego z wyłączeniem art. 418 tego Kodeksu. Zgodnie natomiast z § 6 art. 160 k.p.a., roszczenie o odszkodowanie przedawnia się z upływem trzech lat od dnia, w którym stała się ostateczna decyzja stwierdzająca nieważność decyzji wydanej z naruszeniem przepisu art. 156 § 1 albo decyzja, w której organ stwierdził, w myśl art. 158 § 2, że zaskarżona decyzja została wydana z naruszeniem przepisu art. 156 § 1.

Odnosząc się tym samym do podniesionego przez pozwanego zarzutu przedawnienia roszczenia powoda stwierdzić należało, że nie zasługiwał on na uwzględnienie. Za ugruntowane w orzecznictwie uznać należy podzielane przez Sąd zapatrywanie, że wymagalność i przedawnienie roszczenia odszkodowawczego wobec Skarbu Państwa przewidzianego w art. 160 k.p.a. zostały uregulowane w szczególności sposób. Pomimo, że chodzi tu o odpowiedzialność za czyn niedozwolony, nie znajdują zastosowania ogólne przepisy o czynach niedozwolonych i przedawnieniu roszczeń, lecz regulacja szczególna zawarta w art. 160 § 6 k.p.a. (zob. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 31 marca 2011 r., sygn. akt III CZP 112/10, OSNC 2011/7-8/75; uchwała Sądu Najwyższego z dnia 26 stycznia 1989 r., sygn. akt III CZP 58/88, OSNC 1989/9/129). Roszczenie o naprawienie szkody wynikające z decyzyjnego (administracyjnego) stwierdzenia nieważności decyzji wydanej z naruszeniem art. 156 § 1 k.p.a. przedawnia się zatem z upływem trzech lat od dnia, w którym stała się ostateczna decyzja stwierdzająca to naruszenie (art. 160 § 6 k.p.a.), bez względu na to, kiedy szkoda powstała (lub się ujawniła).

W niniejszym przypadku bieg przedawnienia roszczeń powódki wynikających z przejęcia na własność Państwa przedsiębiorstw Młyny (...), Tartak i Cegielnia (...) i S. T. z o.o. K., w zakresie młyna gospodarczego i tartaku, nie mógł rozpocząć się wcześniej niż z dniem wydania decyzji Ministra Gospodarki z 14 marca 2007 r.

Powództwo zostało natomiast wytoczone w dniu 2 lipca 2008 r., a więc nie budziło wątpliwości, iż roszczenie powoda nie uległo przedawnieniu.

Jednocześnie Sąd meriti nie uznał, jakoby spółka (...) z siedzibą w P. nie posiadała w sprawie legitymacji czynnej. Podkreślić bowiem należy, iż wprawdzie istnieje rozbieżność pomiędzy oznaczeniem przedsiębiorstwa, którego dotyczyło zarządzenie o ustanowieniu przymusowego zarządu oraz orzeczenia nacjonalizacyjne, a oznaczeniem strony powodowej, niemniej jednak akty administracyjne odnosiły się jedynie do przedsiębiorstwa, a nie podmiotu go prowadzącego, zaś powodowa spółka już w czasie trwania postępowania nacjonalizacyjnego działała pod firmą (...) - ka Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością. Przedmiotem nacjonalizacji prowadzonej na podstawie ustawy z dnia 3 stycznia 1946 r. o przejściu na własność Państwa podstawowych gałęzi gospodarki narodowej były przedsiębiorstwa w znaczeniu przedmiotowym (art. 55¹ k.c.), co znalazło również odzwierciedlenie w treści orzeczenia z dnia 24 maja 1948 r. Dodatkowo na uwagę zasługuje okoliczność, iż sam organ administracyjny w treści przedmiotowego orzeczenia wskazał, że nie mają znaczenia prawnego niedokładności w określeniu nazwy lub przedmiotu przedsiębiorstwa, jeżeli z orzeczenia wynika, o jakie przedsiębiorstwo chodzi. Z kolei z odpisu KRS powodowej spółki wynika, iż jest tym samym podmiotem, który powstał w oparciu o umowę wspólników z roku 1917, zarejestrowanym w (...), a który był właścicielem znacjonalizowanego majątku.

Odesłanie zawarte w art. 160 k.p.a., z uwagi na publicznoprawny charakter decyzji administracyjnych i organów je wydających, sprawia, iż istotne znaczenie dla określenia przesłanek odpowiedzialności pozwanego ma przepis art. 417 k.c. Ponadto w zakresie określenia rozmiaru szkody i związku przyczynowego między wydaniem wadliwej decyzji administracyjnej a szkodą zastosowanie znajdują także przepisy art. 361-363 k.c. Powyższe determinuje również zakres faktów, które obowiązana jest udowodnić strona domagająca się odszkodowania z tego tytułu. W ocenie Sądu powódka mogła się domagać odszkodowania, obejmującego szkodę rzeczywistą (*damnum emergens*), ale już nie w zakresie utraconych korzyści (*lucrum cessans*), co wynika z uzasadnienia powyżej powoływanej uchwały Sądu Najwyższego z dnia 31 marca 2011 roku.

W okolicznościach niniejszej sprawy nie było między stronami sporu co do tego, że decyzje administracyjne wydane przez organy administracji publicznej właściwe w sprawach nacjonalizacji, tj. zarządzenie o ustanowieniu zarządu przymusowego nad przedsiębiorstwem młyńskim oraz orzeczenia o przejściu na własność Państwa młyna gospodarczego i tartaku, jak również o zatwierdzeniu protokołu zdawczo-odbiorczego tych przedsiębiorstw, zostały wydane z naruszeniem prawa.

Po odjęciu spółce władztwa nad przedmiotowymi przedsiębiorstwami losy prawne ich składników majątkowych ukształtowały się w ten sposób, że własność nieruchomości oraz ruchomości przeszła na rzecz Skarbu Państwa, który nimi rozporządzał. Nie ulega też wątpliwości, że ruchomości, będące na wyposażeniu młyna gospodarczego i tartaku zostały utracone, tak samo jak znajdujące się w nich surowce, zapasy oraz przypadające na tę część przedsiębiorstwa środki pieniężne. Okoliczność ta przesądza zaś o tym, że powódka nie może dochodzić restytucji bezprawnie znacjonalizowanych ruchomości, a uprawniona jest jedynie do domagania się odszkodowania w pieniądzu – stosownie do treści art. 363 § 1 k.c.

W ocenie Sądu nie budził wątpliwości również fakt powstania szkody majątkowej po stronie powódki w postaci utraty ruchomości i środków finansowych. Przez szkodę majątkową bowiem rozumie się uszczerbek w majątku poszkodowanego. Uszczerbek ten może powstawać na różne sposoby i przyjmować różne postaci. Może on w ogólności polegać na zmniejszeniu aktywów majątku poszkodowanego lub na zwiększeniu pasywów. Bezprawne odjęcie własności przedsiębiorstwa niewątpliwie skutkowało zmniejszeniem aktywów majątku spółki (...).

W świetle art. 361 § 1 k.c. zobowiązany do odszkodowania ponosi odpowiedzialność tylko za normalne następstwa działania lub zaniechania, z którego szkoda wynikła. Powódka obowiązana była zatem udowodnić istnienie adekwatnego związku przyczynowego między wydaniem nieważnych decyzji nacjonalizacyjnych, a powstaniem szkody.

Stwierdzenie nieważności decyzji administracyjnych w zakresie, w jakim odnosiły się do młyna gospodarczego i tartaku, następujące ze skutkiem *ex tunc*, w rezultacie doprowadziło do przyjęcia fikcji prawnej jakoby odjęcie własności tych dwóch przedsiębiorstw nie miało miejsca i przez cały ten okres należały do majątku powodowej spółki,

co oznacza, że wadliwe decyzje administracyjne nie wywołały skutków prawnych, mimo że stwarzały określone stany faktyczne.

Powodowa spółka uzyskała również ostateczne stwierdzenie nieważności decyzji o nabyciu użytkownika wieczystego obecnej działki nr ew. (...) w części, w jakiej grunt ten stanowił parcelę nr (...) o pow. 2266 m², co świadczy o braku nieodwracalnych skutków prawnych orzeczeń nacjonalizacyjnych w tym zakresie i braku przeszkód do objęcia w posiadanie tego składnika mienia nieruchomości przedsiębiorstw przez powódkę. Ten sam rezultat powódka może osiągnąć w stosunku do dawnej parceli nr (...), także obecnie wchodzącej w skład działki nr (...), która nie była przedmiotem obrotu cywilnoprawnego pod ochroną rękojmi wiary publicznej ksiąg wieczystych. Spółka nie wykorzystwała dotąd przysługujących jej uprawnień, w celu fizycznego odzyskania bezprawnie przejętych przez Państwo nieruchomości, jednak nie może to przemawiać za uwzględnieniem na tym etapie roszczenia odszkodowawczego. Wyeliminowanie z obrotu prawnego orzeczenia z 24 maja 1948 r. ze skutkiem *ex tunc* sprawiło, że powódka dysponuje tytułem prawnym do części obecnej działki nr (...), a tym samym nie może domagać się odszkodowania wyrażającego się wartością tego prawa. Wszelkie budynki, budowle i urządzenia ziemne znajdujące się na parcelach (...) i (...) trwale związane z gruntem nie stanowiły odrębnego przedmiotu własności, a zatem szkoda Spółki nie może polegać na utracie wartości prawa ich własności.

Źródłem ewentualnej szkody wynikającej ze zmiany stanu zagospodarowania nieruchomości mógł być sposób wykonywania władztwa nad nią przez pozwanego Skarbu Państwa lub podmioty, którym przekazano nieruchomość we władanie, a zatem zachowanie (lub ich zespół), który doprowadził do takiego przekształcenia (zagospodarowania) nieruchomości. Strona powodowa nie objęła podstawą faktyczną swego żądania takiej przyczyny sprawczej szkody, jaką jest pogorszenie stanu nieruchomości, utrata wartości. Teza dowodowa postawiona biegłym nie obejmowała oszacowania różnicy między wartością nieruchomości w dniu jej przejęcia, a wartością obecną. Utrata praw do gruntu była normalnym następstwem ww. decyzji, następstwo to jednak zostało usunięte z datą wsteczną. Natomiast hipotetyczne zmniejszenie wartości nieruchomości nie należało do okoliczności faktycznych objętych pozwem, nie wskazywano tych przesłanek, jak również okoliczności mających oparcie w roszczeniach uzupełniających (art. 224 i nast. k.c.) jako podstawy żądania. W sytuacji gdy podstawą faktyczną roszczenia jest odszkodowanie za szkodę spowodowaną wydaniem decyzji z naruszeniem prawa albo stwierdzeniem nieważności takiej decyzji – przepis artykułu 160 k.p.a. stanowi wyłączną podstawę odpowiedzialności Skarbu Państwa za tę szkodę (uchwała Sądu Najwyższego z dnia 26 stycznia 1989 r., III CZP 58/88, OSNC 1989, nr 9, poz.129, wyrok z dnia 6 lutego 2004 r., II CK 433/02, LEX 163987). Sąd nie mógł procedować co do roszczeń uzupełniających, co należy jeszcze raz podkreślić – nieobjętych podstawą faktyczną żądania.

Nieważność orzeczeń nacjonalizacyjnych została stwierdzona jedynie w stosunku do dwóch przedsiębiorstw – młyna gospodarczego i tartaku, zajmujących – jak wynika z map – wyspę po lewej stronie kompleksu przedsiębiorstw Spółki (...). Jedno z nich zasilane było przy pomocy kanału roboczego. Mapy i sposób pogrupowania nieruchomości w protokole zdawczo-odbiorczym przemawiają za przyjęciem, iż parcele (...) i (...) stanowiły ogół gruntów przynależnych do przedsiębiorstw znacjonalizowanych bezprawnie, zaś pozostałe parcele wchodziły w skład młyna handlowego. Także dom i ogród położone były po prawej stronie kompleksu, tuż przy młynie handlowym, przedzielone od młyna gospodarczego i tartaku kanałem i głównym spichlerzem, co nie pozwala uznać ich za elementy tych przedsiębiorstw, co do których stwierdzono nieważność decyzji nacjonalizacyjnych. Powódka nie przedstawiła aktów administracyjnych stwierdzających wadliwość orzeczenia z dnia 24 maja 1948 r. lub z dnia 14 kwietnia 1961 r. w zakresie, w jakim odnosiły się one do upaństwowienia młyna handlowego (właściwego) lub domu mieszkalnego i ogrodu, o ile te dwie ostatnie nieruchomości w ogóle nie wchodziłyby w skład przedsiębiorstwa. Skoro orzeczenia w sprawie przejęcia na własność państwową parceli nr (...), (...), (...), (...) i (...) nie były bezprawne, powódce nie przysługuje roszczenie odszkodowawcze dochodzone w trybie art. 160 k.p.a., a związane z utratą własności tych gruntów i wszystkiego co się na nich znajdowało w dniu przejścia na własność Państwa.

Reasumując, powódka może domagać się w niniejszym procesie odszkodowania stanowiącego równowartość faktycznie utraconych nieruchomości należących pierwotnie do bezprawnie znacjonalizowanych przedsiębiorstw oraz środków pieniężnych. Zgodnie z treścią art. 363 § 2 k.c., jeżeli naprawienie szkody ma nastąpić w pieniądzu, wysokość

odszkodowania powinna być ustalona według cen z daty ustalenia odszkodowania, chyba że szczególne okoliczności wymagają przyjęcia za podstawę cen istniejących w innej chwili. Zgodnie z dyspozycją tego przepisu powołany na wniosek strony powodowej biegły sądowy ustalił wartość majątku ruchomego przejętych przedsiębiorstw.

W świetle powyższego należało stwierdzić, że powództwo było usprawiedliwione co do kwoty 240 809 zł (pkt I wyroku). Na wskazaną powyżej kwotę składała się bowiem wartość rynkowa utraconego prawa własności ruchomości – wyposażenia młyna gospodarczego i tartaku – w wysokości 239 586 zł, wartość zapasów – 1 012 zł, wartość środków pieniężnych – 211 zł.

W ocenie Sądu, nie zasługiwał na uwzględnienie zarzut dotyczący pomniejszenia wartości majątku w związku z ustanowionymi na nieruchomościach w latach przedwojennych obciążeniami finansowymi. Po pierwsze, zgodnie z ustawą z 28 października 1950 r. o zmianie systemu pieniężnego wszelkie zobowiązania publiczno- i prywatnoprawne bez względu na tytuł i czas powstania opiewające na złote dotychczasowe, przelicza się 30 października 1950 r. z mocy prawa na złote i grosze wg stosunku 100 zł dotychczasowych równe 1 złotemu (art. 8). Przy czym dla hipotek zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z 28 października 1950 r. w sprawie określenia stosunku przeliczenia niektórych zobowiązań (§ 2 pkt 9) hipoteki przeliczono wg stosunku 100:3. Ponadto zgodnie z § 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 14 lipca 1986 r. w sprawie prowadzenia ksiąg wieczystych założonych przed 1 stycznia 1947 r. oraz utraty mocy prawnej niektórych takich ksiąg pomija się hipoteki zabezpieczające wierzytelności, które po przeliczeniu na złote stosownie do obowiązującego systemu pieniężnego nie przewyższają kwoty 3 000 zł (przedwojenne 100 000 zł). Przedmiotowe obciążenia utraciły realne znaczenie.

Odsetki ustawowe z uwagi na odszkodowawczy charakter roszczenia (art. 363 § 2 k.c.) zostały zasądzone od dnia następnego po dniu wydania wyroku. W razie bowiem ustalenia odszkodowania, zgodnie z zasadą wyrażoną w art. 363 § 2 k.c., według cen z chwili wyrokowania, należy się ono w tej wysokości, gdy ceny te były wyższe od występujących wcześniej, dopiero od tej daty. Od tego momentu zatem można mówić o opóźnieniu się dłużnika w zapłacie odszkodowania ustalonego według aktualnych cen i w konsekwencji dopiero od tej chwili można zasądzić od niego odsetki za opóźnienie (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 kwietnia 2009 r., sygn. akt I CSK 524/08, LEX nr 511024). Podzielając ten pogląd stwierdzić należy, iż łączy się on z uznaniem, że odszkodowanie wyliczone według cen z daty jego ustalenia, którą jest z reguły data orzekania, staje się wymagalne stosownie do art. 455 k.c. ze wspomnianą datą i od niej dopiero dłużnik pozostaje w opóźnieniu ze spełnieniem świadczenia.

Tym samym żądanie powódki w zakresie kwot przewyższających świadczenie zasądzone w pkt I wyroku, jak też odnośnie zasądzenia odsetek od dat wcześniejszych, należało oddalić jako bezzasadne.

Rozstrzygnięcie o kosztach procesu natomiast znalazło swoje uzasadnienie w treści art. 108 § 1 zd. 2 k.p.c., zgodnie z którym Sąd może rozstrzygnąć o zasadach poniesienia przez strony kosztów procesu, pozostawiając szczegółowe wyliczenie referendarzowi sądowemu. Sąd rozstrzygnął, iż rozliczenie kosztów postępowania między stronami nastąpi proporcjonalnie do wyniku postępowania, tj. w stosunku, w jakim strony utrzymały się w swoich stanowiskach, pozostawiając szczegółowe wyliczenie referendarzowi sądowemu. Z uwagi na wartość przedmiotu sporu należało ustalić, że powód wygrał proces w 16%

Mając na uwadze powyżej przywołane przepisy Sąd Okręgowy orzekł jak w sentencji wyroku.